

MOKINIO SĖKMĖS LINK:

**PAGALBOS GALIMYBĖS BENDRŲJŲ MOKYMOSI SUTRIKIMŲ
TURINTIEMS MOKINIAMS**

Lietuvos įtrauktis
švietime centras

įtrauktis

Turinys

Pagrindiniai bendrųjų mokymosi sutrikimų požymiai ir ypatumai	3
Ugdomosios medžiagos pritaikymo bendrųjų mokymosi sutrikimų turintiems mokiniams pagrindiniai principai	5
Užduočių pritaikymo bendrųjų mokymosi sutrikimų turintiems mokiniams pagrindiniai principai	7
Pamokoje naudojamų ugdymo būdų ir metodų pritaikymas	9
Multisensorinis mokymo metodas	10
Aiškios instrukcijos metodas	11
Pakopinė mokymo seka: konkretizavimas, atvaizdavimas, abstraktizavimas	13
Schema pagrįstas ugdymas	14
Ugdymo turinio susiejimas su realiu gyvenimu	17
Reikalavimų personalizavimas	18
Individualios pagalbos teikimas pamokoje (klasėje)	19
Atsiskaitomųjų darbų atlikimo būdai ir sąlygos	21
Ugdymosi vietos ir aplinkos pritaikymas	25
Specialiosios mokymo priemonės	31
Literatūra	33

Pagrindiniai bendrųjų mokymosi sutrikimų požymiai ir ypatumai

Bendrieji mokymosi sutrikimai (BMS) – tai sutrikimų grupė, pasireiškianti atsilikimu dviejose ar daugiau mokymosi sričių (skaitymo, rašymo, matematikos ar kitų mokomųjų dalykų). Jie būdingi mokiniams, kurių intelektiniai gebėjimai yra žemi (IQ 70–79), bet nesiekia labai žemo intelekto ribos. Šiems mokiniams būdinga lėtesnė, tačiau nuosekli raida, o jų mokymosi pasiekimai dažnai žemesni nei daugumos bendraamžių ar bendrosiose ugdymo programose numatyti slenkstinio lygio reikalavimai. Kognityvinė ir psichosocialinė raida taip pat lėtesnė, bendrųjų ir dalykinių kompetencijų plėtotė vyksta pamažu, neretai pasireiškia gretutinių sunkumų – dėmesio, aktyvumo ar emocijų sutrikimų. Šių mokinių mąstymo procesams būdingi sunkumai įsimenant ir išlaikant informaciją, jie stokoja strategijų, reikalingų problemoms spręsti ir veiklai planuoti. Dažnai kyla iššūkių pastebint, fiksuojant, koduojant ir panaudojant turimą informaciją, saugant ją atmintyje, vertinant savo veiklos veiksmingumą bei kontroliuojant sprendimų eigą. Mokiniams sudėtinga taikyti naujus principus, suprasti naujas sąvokas, atskirti esminius ir šalutinius dalykus, atrinkti pagrindinę informaciją tekste ir daryti išvadas.

Gebėjimų sritys	Sunkumai	Stiprybės
Dėmesys	Lengvai išsiblaško, sunku ilgiau išlaikyti dėmesį, dirbti su keliomis užduotimis vienu metu.	Gali susikoncentruoti, jei veikla įdomi, vizualiai patraukli ar praktiška; geriau dirba struktūruotoje, ramioje aplinkoje.
Atmintis	Silpna darbinė ir trumpalaikė atmintis; sunku įsiminti daug žodinės informacijos; reikia daug pakartojimų.	Ilgalaikė atmintis dažnai stabilesnė; lengviau įsimena vizualiai ar praktiškai pateiktą informaciją; turinys pagal domėjimosi sritį išlieka atmintyje ilgiau.

Mąstymas ir problemų sprendimas	Sunku suprasti abstrakčias idėjas, perkeltinę prasmę; lėtesnis informacijos apdorojimas; sprendimai dažnai paremti bandymų ir klaidų metodu.	Geba veiksmingai spręsti praktines, konkrečias užduotis; linkę remtis pavyzdžiais ir realiomis situacijomis; gali būti atkaklūs sprenddami užduotį, jei mato jos prasmę.
Kalba ir komunikacija	Ribotas žodynas; sudėtingesnės sakinių struktūros sunkiai suvokiamos; lėtas naujų sąvokų įsisavinimas.	Supratimas geresnis, kai naudojamos vizualinės priemonės; gali aiškiau bendrauti trumpais, paprastais sakiniais; dažnai noriai dalyvauja pokalbyje, jei tema pažįstama.
Akademiniai gebėjimai	Skaitymas lėtesnis, sunku suprasti tekstą; rašyboje daug klaidų; matematikoje sunku suvokti abstrakčias sąvokas.	Gali gerai atlikti užduotis, paremtas praktika, vizualizacijomis ar pakartojimu; gali įsisavinti pagrindines skaitymo, rašymo ir skaičiavimo žinias, jei mokymas pritaikytas jų gebėjimams.
Vykdomosios funkcijos	Sunku planuoti, organizuoti veiklą, įvertinti pasekmes, slopinti impulsyvias reakcijas; reikia aiškos rutinos.	Geriau sekasi laikytis aiškių struktūrų, tvarkaraščių ir pasikartojančių veiklų; gali būti nuoseklūs, kai užduotys aiškiai apibrėžtos.
Motorika	Galimi sunkumai koordinuojant judesius, išlaikant pusiausvyrą ir atliekant tikslus rankų judesius. Silpna akies-rankos koordinacija.	Gali būti atkaklūs ir ištvermingi, labiau linkę į sportines veiklas nei akademines. Sportinė veikla labiau motyvuoja.
Socialinė pažintinė sritis	Ribotas gebėjimas suprasti sudėtingus tarpusavio santykius; gali nesuprasti ironijos, užuominų; lengvai pasiduoda kitų įtakai.	Paprastai draugiški, nuoširdūs, atviri; geba laikytis paprastų socialinių taisyklių; dažnai siekia priklausyti grupei ir bendradarbiauti.
Emocinė ir elgesio sritis	Elgesys nebrandus, atitinka jaunesnio amžiaus vaikų elgesį. Negeba numatyti elgesio pasekmių. Gali būti sunku atpažinti ir reguliuoti emocijas. Padidėjęs emocinis jautrumas, nerimas, sumažėjusi savivertė.	Empatiški, rūpestingi. Gali būti atsparūs, atkakliai siekiantys tikslų ir ryžtingai įveikiantys daugybę kliūčių.

Ugdomosios medžiagos pritaikymo bendrųjų mokymosi sutrikimų turintiems mokiniams pagrindiniai principai

Mokiniai, turintys bendrųjų mokymosi sutrikimų, gali susidurti su įvairiais iššūkiais – dėmesio išlaikymu, informacijos įsiminimu, abstrakčių sąvokų supratimu, skaitymo ir (ar) rašymo sunkumais. Šie mokiniai dažnai lėčiau apdoroja informaciją, jiems reikia daugiau pakartojimų, vizualinės ir praktinės pagalbos, kad ugdomasis turinys taptų suprantamas. Todėl ugdymo procese būtina taikyti diferencijavimo ir individualizavimo principus, kurie padeda atsižvelgti į mokinių kognityvinius gebėjimus, stiprybes bei jų mokymosi stilius. Tinkamai pritaikyta ugdomoji medžiaga sudaro galimybę sėkmingiau įsisavinti pagrindines žinias, kelti mokymosi motyvą ir skatinti savarankiškumą.

Toliau pateiktoje lentelėje apibendrinti ugdomosios medžiagos pritaikymo principai ir rekomendacijos mokytojams.

Pritaikymo principas	Rekomendacijos mokytojams
Aiški struktūra ir nuoseklumas	• Ugdymo turinį skaidyti dalimis: įžanga (su mokymosi tikslu), pagrindinė dalis, pabaiga su santrauka. Tokiu būdu mokinys gaus aiškią struktūrą, jam bus lengviau suvokti informaciją, išlaikyti dėmesį ir prisiminti svarbiausius dalykus. • Užduotis pateikti žingsnis po žingsnio, laikantis pastovios veiklos sekos. • Svarbią informaciją išryškinti vizualiai (<i>punktais, paryškinimais, spalviniu žymėjimu, simboliais, informaciniais grafikai</i>).

Informacijos vizualizavimas	• Sudėtingas sąvokas iliustruoti paveikslėliais, schemomis, diagramomis, spalviniu kodavimu. • Vengti perkrauto vizualinio lauko: naudoti švarų foną, aiškius vaizdus. • Pateikti informaciją ne tik tekstu, bet ir vaizdais, simboliais, grafinėmis priemonėmis.
Praktiškumas ir konkretumas	• Abstrakčias žinias sieti su realaus gyvenimo pavyzdžiais ir praktinėmis užduotimis. • Vengti pernelyg abstrakčių temų, pateikti konkrečius, mokiniui pažįstamus pavyzdžius. • Įtraukti mokinio pomėgius, kasdienes situacijas ir patirtis į užduotis.
Užduočių diferencijavimas	• Užduotis pritaikyti pagal mokinio gebėjimus: nuo paprastesnių prie sudėtingesnių. • Leisti pasirinkti atlikimo būdą (<i>pvz., rašyti, piešti, pasakoti</i>). • Medžiagos sudėtingumą didinti palaipsniui, atsižvelgiant į mokinio tempą ir galimybes.
Pakartojimas ir pastiprinimas	• Dažnai kartoti svarbiausią informaciją. • Grįžti prie pagrindinių sąvokų, naudoti trumpos santraukos. • Teikti teigiamą grįžtamąjį ryšį ir pastiprinimą.
Kalbos supaprastinimas	• Vartoti trumpus, aiškius sakinius (<i>iki 8–10 žodžių</i>). • Vengti perteklinės informacijos, neaiškių ar abstrakčių terminų be paaiškinimų. • Tekstą rengti paprasta, lengvai suprantama kalba (<i>Teksto lengvai suprantama kalba rengimo gairės</i>).
Darbo krūvio mažinimas	• Ilgas užduotis skaidyti į mažesnius etapus. • Numatyti pertraukas, kad mokinys išlaikytų dėmesį. • Užtikrinti, kad informacija būtų pateikiama nedideliais blokais.

Užduočių pritaikymo bendrųjų mokymosi sutrikimų turintiems mokiniams pagrindiniai principai

Bendrųjų mokymosi sutrikimų turintys mokiniai dažnai susiduria su sunkumais apdorojant informaciją, planuojant veiksmus, įsisavinant naujas žinias ir taikant jas praktiškai. Todėl ugdymo procese svarbu užduotis pritaikyti taip, kad jos būtų suprantamos, įveikiamos ir motyvuojančios. Pagrindinis principas – užduotys turi padėti mokiniui patirti sėkmę, stiprinti savarankiškumą ir palaipsniui lavinti kognityvinius, socialinius bei praktinius įgūdžius.

Pritaikymo principas	Rekomendacijos mokytojams
Supaprastinimas ir aiškumas	• Užduotis formuluoti trumpais, aiškiais sakiniais. • Vengti painių, ilgesnių instrukcijų. • Svarbiausią informaciją išryškinti vizualiai (<i>spalvomis, paryškinimais, simboliais</i>). • Instrukcijas pateikti ir žodžiu, ir raštu.
Konkrečios užduotys	• Vengti abstrakčių klausimų. • Vietoj atviro tipo klausimų pateikti sakinių pradžią („<i>Aš manau, kad...</i>“). • Pasirenkamus atsakymo variantus.
Vizualinės ir interaktyvios priemonės	• Užduotis papildyti paveikslėliais, diagramomis, spalvinėmis schemomis. • Sudėtingesnius tekstus pateikti su iliustracijomis. • Įtraukti interaktyvias veiklas (<i>dėlionės, žaidimus, skaitmenines priemones</i>). • Naudoti spalvinį kodavimą (<i>pvz., žalia – pradėk, raudona – sustok</i>).
Užduočių skaidymas	• Ilgesnes užduotis skaidyti į mažus, aiškius etapus. • Kiekvieną etapą pateikti kaip atskirą žingsnį. • Naudoti veiklos sekas (<i>kortelės, planus, užduočių sąrašus su ✓ ženklais</i>).

Atraminė medžiaga	• Užduotyse pateikti pavyzdžius, kaip jas atlikti. • Naudoti raktinius, atraminius žodžius, paaiškinimus, schemas, diagramas. • Duoti atraminių klausimų, padedančių pradėti ar užbaigti atsakymą.
Aktyvus mokymasis	• Užduotis pateikti taip, kad skatintų praktinį veikimą. • Įtraukti žaidybinius elementus, sensorines veiklas, patirtinį mokymąsi. • Įtraukti judesį (<i>rūšiavimą, veikimą su objektais, vaidmenų žaidimus</i>).
Įvairovė ir kartojimas	• Tas pačias užduotis pateikti keliais būdais (<i>skaičiais → paveikslėliais → realiose situacijose</i>). • Naudoti pasikartojančias užduotis žinioms įtvirtinti. • Derinti individualias ir grupines užduotis.
Personalizavimas	• Užduotis pritaikyti pagal mokinio pomėgius ir domėjimosi sritis. • Įtraukti temas, artimas mokinio asmeninei patirčiai. • Panaudoti mokinio vardą, pažįstamas situacijas (<i>pvz., parduotuvė, šeima</i>).
Darbo tempas ir apimtis	• Skirti daugiau laiko užduočiai atlikti. • Sumažinti užduoties apimtį (<i>pvz., ne 10, o 5 pavyzdžiai</i>). • Leisti atlikti dalį užduoties, bet išlaikyti esmę.
Įsivertinimas ir grįžtamasis ryšys	• Naudoti simbolius ar ženklus užduotyse (✓ – <i>atlikta</i>, ? – <i>paklausk</i>, ★ – <i>pavyko</i>). • Kartu su mokiniu aptarti atliktą darbą. • Skatinti įvardyti, kas pavyko, kas buvo sunku.

Pamokoje naudojamų ugdymo būdų ir metodų pritaikymas

Bendrųjų mokymosi sutrikimų turintiems mokiniams mokymosi procesas yra sėkmingesnis tada, kai taikomi aiškūs, nuoseklūs ir struktūruoti metodai. Jiems ypač svarbu, kad ugdymas būtų grindžiamas vaizdinėmis priemonėmis bei praktine veikla, leidžiančia tiesiogiai patirti ir suprasti mokomąją medžiagą. Tokie metodai padeda sumažinti mokymosi sunkumus, stiprina motyvaciją ir užtikrina geresnį žinių bei įgūdžių įsisavinimą.

Multisensorinis mokymo metodas

Aiškios instrukcijos metodas

Pakopinė mokymo seka: konkretizavimas, atvaizdavimas, abstraktizavimas

Schema pagrįstas ugdymas

Ugdymo turinio susiejimas su realiu gyvenimu

Multisensorinis mokymo metodas – tai ugdymo būdas, kai mokymosi procese sąmoningai įtraukiami keli pojūčiai (rega, klausa, lytėjimas, judėjimas, uoslė, skonis), siekiant geresnio informacijos įsisavinimo, išlaikymo ir pritaikymo. Multisensorinis mokymo metodas skatina ne tik geresnį supratimą, bet ir aktyvumą bei motyvaciją, nes mokiniai įtraukiami į mokymosi procesą visais pojūčiais.

Mokymas klasėje

Multisensoriniai mokymo metodai

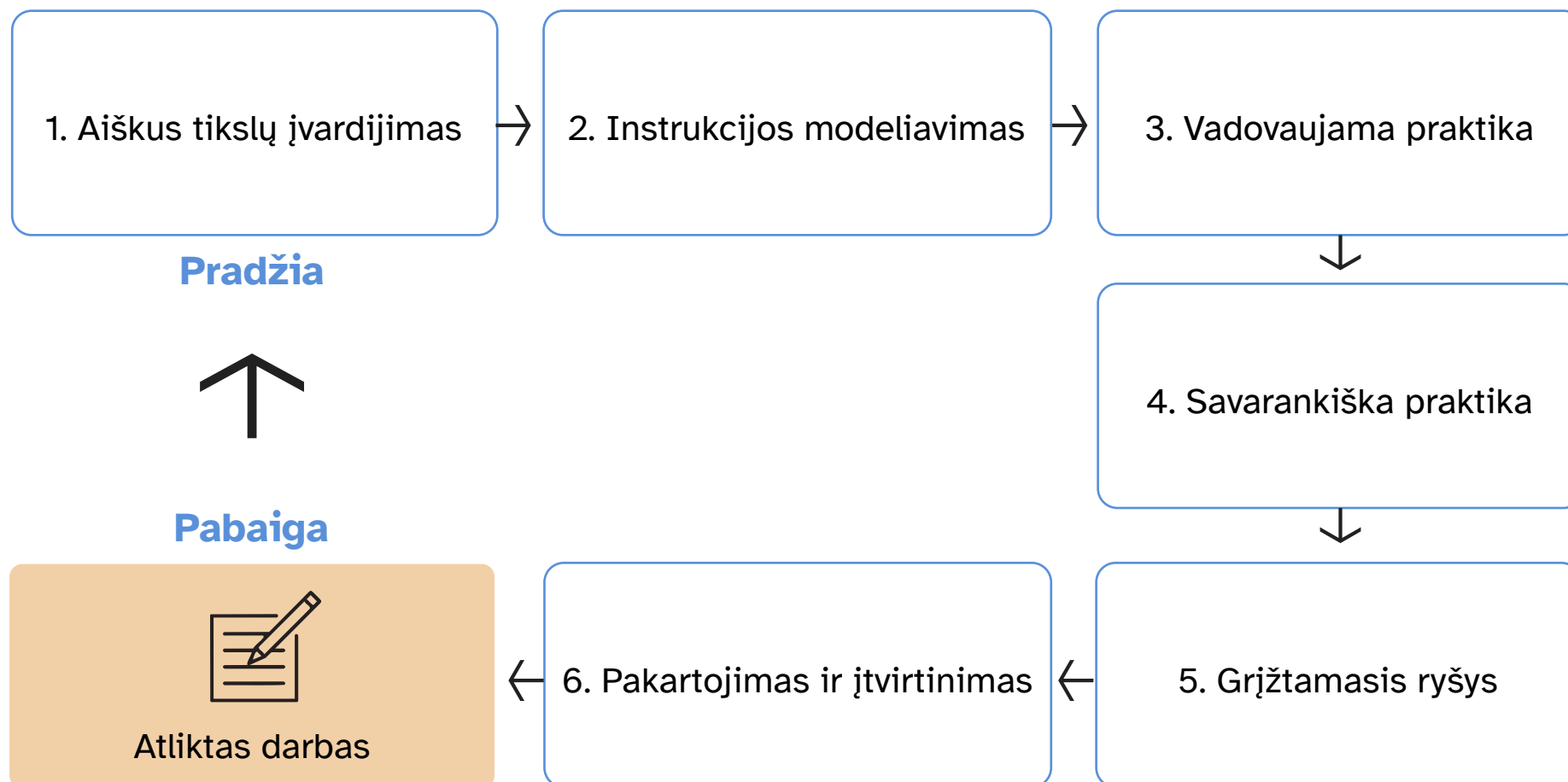
 UOSLĖ Objektų atpažinimas pagal kvapą Kvapų susiejimas su sąvokomis	 SKONIS Objektų atpažinimas pagal skonį Skonių susiejimas su sąvokomis	 LYTĖJIMO Sensorinės priemonės Taktilinės kortelės Meninės veiklos ir kūryba Gamtinės medžiagos tyrinėjimas
 VIZUALINIAI Kūno kalba Demonstravimas Vaizdo įrašai Objektų (medžiagų) demonstravimas Piešimas (rašymas) lentoje Diagramos, schemos, minčių žemėlapiai	 KINESTETINIAI Rašymas Praktinė veikla Vaidybinės užduotys Užsiėmimai lauke Fiziniai pratimai ir sportinė veikla Ritminiai pratimai	 AKUSTINIAI Kalbėjimas Garsinės priemonės ir įrašai Muzikiniai instrumentai Klausimų ir atsakymų metodas Grupinis aptarimas

Aiškios instrukcijos metodas (angl. *Explicit Instruction*) – tai mokymo metodas, kai mokytojas nuosekliai, struktūruotai ir aiškiai pateikia mokomąją medžiagą, suteikdamas mokiniui daug pavyzdžių, praktikos ir grįžtamojo ryšio. Šis metodas padeda mokiniams įsisavinti naujas žinias pateikiant jas mažais, lengvai suprantamais žingsniais, skatina pasitikėjimą savimi, suteikia pakankamai praktikos ir palaikymo.

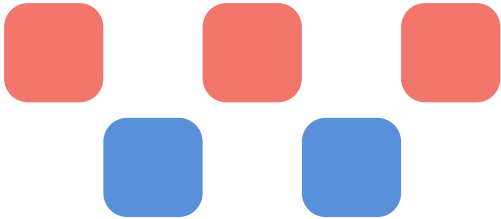
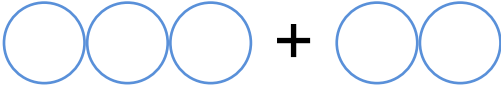
Pagrindiniai principai

1. **Aiškus tikslų įvardijimas** – mokytojas pasako, ko bus mokomasi („Šiandien mokysimės sudėti skaičius iki 10“).
2. **Instrukcijos modeliavimas** – mokytojas demonstruoja veiksmą, garsiai komentuodamas savo mąstymą („Aš prie 3 pridėsiu 2 ir gausiu 5“).
3. **Vadovaujama praktika** – mokiniai atlieka užduotį kartu su mokytoju, žingsnis po žingsnio.
4. **Savarankiška praktika** – mokiniai patys išbando užduotį, o mokytojas stebi ir padeda.
5. **Grįžtamasis ryšys** – mokytojas nedelsdamas pagiria, pataiso klaidas, pakartoja paaiškinimus.
6. **Pakartojimas ir įtvirtinimas** – užduotys kartojamos įvairiuose kontekstuose, kad įgūdžiai taptų tvirtesni.

Aiškios instrukcijos žingsniai

Pakopinė mokymo seka: konkretizavimas, atvaizdavimas, abstraktizavimas (angl. *Concrete-Representational-Abstract, CRA*) – tai nuoseklus mokymo metodas, padedantis mokiniams palaipsniui pereiti nuo konkrečių objektų naudojimo prie abstraktaus mąstymo. Šis metodas apima tris pagrindines stadijas: konkretizavimo, kai mokymasis vyksta per realius, fizinius objektus, atvaizdavimo, kai sąvokos perteikiamos piešiniais, schemomis ir diagramomis, ir abstraktizavimo, kai mokiniai naudoja skaičius, simbolius ir formules be papildomos vaizdinės pagalbos. Pakopinis mokymo metodas mažina mokymosi nerimą, nes palaipsniui pereinama nuo paprastesnio prie sudėtingesnio lygmens, suteikia daugiau laiko suvokti ir įsisavinti žinias.

KONKRETIZAVIMAS Naudojami tikri, apčiuopiami daiktai ar medžiagos		Pvz., 3 raudonos kaladėlės ir 2 mėlynos kaladėlės
ATVAIZDAVIMAS Naudojamos nuotraukos, piešiniai ar vizualūs atvaizdai		Pvz., 3 apskritimai + 2 apskritimai
ABSTRAKTIZAVIMAS Naudojami skaičiai, raidės ar kiti simboliai	$3 + 2 = 5$	$3 + 2 = 5$

Schema pagrįstas ugdymas (angl. *Schema-Based Learning*) – tai ugdymo metodas, kai mokiniai mokosi pasitelkdami schemas, kurios padeda jiems organizuoti, struktūruoti ir susieti žinias. Šis metodas grindžiamas prielaida, kad mokiniai geriau supranta ir įsimena naują medžiagą, kai ji susiejama su jau turimomis žiniomis ir vizualiai organizuojama. Schemas padeda sumažinti kognityvinį krūvį, palaiko mokinių dėmesio koncentraciją ir sudaro sąlygas palaipsniui gilinti supratimą, padeda susisteminti informaciją, lengviau ją prisiminti ir taikyti praktikoje.

Pagrindiniai principai

- **Struktūruotas mokymas** – informacija pateikiama nuosekliai pagal schemą.
- **Vaizdinės priemonės** – naudojamos lentelės, grafikai, minčių žemėlapiai, algoritmai.
- **Sąsajų kūrimas** – schema parodo, kaip nauja informacija siejasi su ankstesne.
- **Mokinio aktyvumas** – mokiniai ne tik gauna schemą, bet ir patys ją pildo, kuria.
- **Universalumas** – metodas tinka įvairiems dalykams: kalbai, matematikai, gamtos mokslams, socialinių ir kasdienių įgūdžių ugdymui.

Kaip spręsti uždavinį

Perskaityk uždavinį

Užrašyk duomenis

Rask klausimą

Pasirink veiksmą

Apskaičiuok

Patikrink

Parašyk atsakymą

Teksto supratimo schema

Ugdymo turinio susiejimas su realiu gyvenimu – tai metodinis principas, kai mokymosi užduotys, temos ar veiklos siejamos su mokinių kasdienybe, patirtimi ir praktiniais poreikiais. Tokiu būdu mokiniai lengviau supranta mokomąją medžiagą, mato jos prasmę ir gali ją pritaikyti realiose situacijose. Šis principas ypač svarbus mokiniams, turintiems bendrųjų mokymosi sutrikimų, nes padeda sukurti aiškius ryšius tarp teorijos ir praktikos.

Aktualumas – mokomoji medžiaga atliepia mokinio kasdienes poreikius ir interesus.

Praktinis taikymas – užduotys siejamos su realiomis gyvenimo situacijomis (parduotuvė, namai, viešasis transportas).

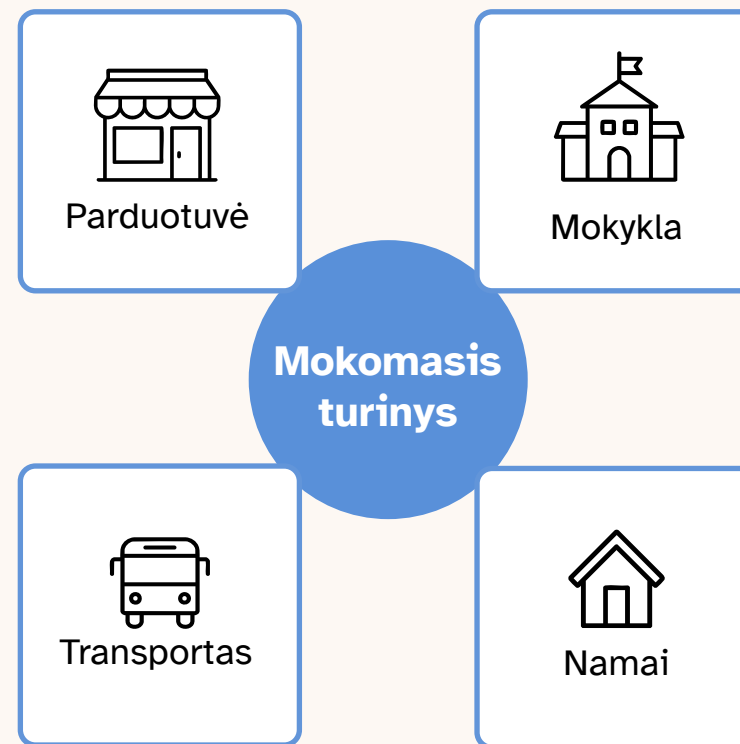
Konkretumas – pateikiami aiškūs, apčiuopiami pavyzdžiai.

Patirtinis mokymas – mokins mokosi veikdamas, bandydamas, patirdamas.

Motyvacija – supratęs praktinę naudą, mokins įsitraukia aktyviau.

Reikalavimų personalizavimas

Dirbant su bendrųjų mokymosi sutrikimų turinčiais mokiniais, itin svarbu, kad mokymosi reikalavimai būtų individualizuoti ir atitiktų kiekvieno mokinio gebėjimus, stiprybes bei mokymosi tempą, todėl rekomenduojama:

mažinti rašto darbų apimtį – užduotis skaidyti į mažesnius, aiškiai apibrėžtus segmentus, kad rašymo procesas būtų įveikiamas ir nesukeltų per didelio krūvio;	
supaprastinti užduotis – mažinti reikalavimų sudėtingumą, pvz., vietoj ilgo teksto rašymo siūlyti užbaigti trumpus sakinius, įrašyti trūkstamus žodžius ar pažymėti atsakymus;	
naudoti pavyzdžius, šablonus ir atraminę medžiagą – pateikti struktūruotas rašymo formas (pvz., <i>mokinys užbaigia pradėtą sakinį</i>), kontrolinius klausimus ar aiškius užduočių pavyzdžius, padedančius organizuoti mintis;	
naudoti vizualinius organizatorius – schemas, minčių žemėlapius, lenteles ar piktogramas, kurios padeda struktūruoti rašymo turinį;	
pateikti atraminių žodžių sąrašus – dažniausiai vartojamų žodžių ar teminių žodynėlių rinkinį, kad mokiniui būtų lengviau planuoti ir kurti tekstą;	
leisti pasirinkti patogiausią išraiškos būdą – rašyti ranka, spausdinti klaviatūra arba atsakyti žodžiu, jei tai padeda aiškiau atskleisti mintis;	
skirti daugiau laiko užduotims atlikti – sudaryti galimybę dirbti be skubėjimo, kad mokinys galėtų susitelkti į turinį, o ne į greitį;	
naudoti skaitmenines priemones – žodžių prognozavimo, rašymo pagalbos programas, teksto į kalbą ar kalbos į tekstą įrankius, kurie sumažina skaitymo ir rašymo krūvį;	
užduotis pateikti žingsnis po žingsnio – sudaryti galimybę mokytis etapais (<i>žodis → sakiny → trumpa pastraipa</i>);	
įtvirtinti per pakartojimą – suteikti galimybę kelis kartus atlikti panašaus tipo užduotis, kad mokinys pamažu ugdytų savarankiškumą ir rašymo gebėjimus.	

Individualios pagalbos teikimas pamokoje (klasėje)

Mokiniam, turintiems bendrųjų mokymosi sutrikimų, mokymosi procesas klasėje gali kelti įvairių iššūkių, todėl labai svarbu užtikrinti individualią pagalbą pamokų metu. Tokia pagalba padeda mokiniui suprasti užduotis, įsitraukti į veiklą ir nuosekliai siekti rezultatų. Svarbu, kad individuali pagalba nebūtų teikiama izoliuojant mokinį nuo klasės draugų, bet skatintų jo dalyvavimą bendroje veikloje ir bendravimą su bendraamžiais. Individualus palaikymas gali būti teikiamas tiek mokytojo, tiek mokinio padėjėjo ar švietimo pagalbos specialisto, o jo formos priklauso nuo konkrečių mokinio poreikių.

Užduotis pateikti trumpais, aiškiais sakiniais, prireikus iliustruoti paveikslėliais ar pavyzdžiais.	
Užduotis išskaidyti į mažesnius žingsnius, kiekvieną jų aptariant ir įsitikinant, kad mokinys suprato žodines instrukcijas ir bendresnius sąvokų paaiškinimus.	
Nuolat patikslinti, ar mokinys suprato užduotį, užduodant papildomų klausimų, perfrazuojant ar parodant veiksmą praktiškai.	
Teikti individualią pagalbą užduočių atlikimo metu, leidžiant mokiniui klausti ir sulaukti papildomo paaiškinimo.	
Mokyti mokinį naudotis atramine medžiaga (pvz., <i>santraukomis, raktiniais žodžiais</i>), grafinėmis tvarkyklėmis, mąstymo žemėlapiais, sąvokų žodynėliais informacijai susisteminti.	
Skirti daugiau laiko užduotims atlikti, neskubinant mokinio.	
Užtikrinti galimybę kartoti veiksmus ir užduotis, kad įtvirtintų įgūdžius.	

Naudoti multisensorinius metodus (<i>vaizdą, garsą, judesį, lytėjimą</i>), kad užduotys būtų lengviau suprantamos ir patrauklesnės.	
Įtraukti kasdienio gyvenimo situacijas (<i>pvz., pinigų skaičiavimą, paprastus buitines darbus</i>), kad mokymasis būtų <i>praktiškas ir prasmingas</i> .	
Aiškiai nurodyti užduočių pradžią ir pabaigą (<i>pvz., naudojant laikmatį ar vizualų signalą</i>).	
Pritaikyti mokymosi aplinką – sudaryti ramią, struktūruotą darbo vietą, kurioje būtų kuo mažiau blaškančių dirgiklių.	
Taikyti vizualias priemones (<i>korteles, schemas, veiksmų sekas</i>), kad užduotys būtų geriau suprantamos, taip pat savarankiškumui palaikyti.	
Užtikrinti nuoseklumą – kartoti taisykles, dienotvarkę ir užduočių pateikimo struktūrą.	
Dažnai skatinti ir girti už pastangas bei pasiektą rezultatą.	
Palaikyti socialinius ryšius – skatinti bendradarbiavimą su klasės draugais, mokant paprastų bendravimo formų.	
Mokyti savireguliacijos įgūdžių (<i>pvz., kaip paprašyti pagalbos, kaip pasakyti „noriu pailsėti“</i>).	

Atsiskaitomųjų darbų atlikimo būdai ir sąlygos

Bendrųjų mokymosi sutrikimų turintiems mokiniams atsiskaitomųjų darbų atlikimo būdai ir sąlygos turėtų būti pritaikomi pagal jų kognityvinius gebėjimus, mokymosi tempą ir papildomos struktūros poreikį. Rekomenduojama atsiskaitymų metu taikyti diferencijuotus atsiskaitymo metodus, kai leidžiama atsiskaityti:

- **savarankiškai** – mokinys atlieka užduotį be pagalbos;
- **su minimalia pagalba** – leidžiama naudotis užuominomis ar atraminiais žodžiais;
- **su žymia pagalba** – mokinys gauna struktūrizuotą pagalbą per visą atsiskaitymo eigą.

Atliekant rašto darbus:

leisti remtis pavyzdžiais, užuominomis, pradėtais sakiniais (pvz., „Aš manau, kad...“, „Man labiausiai patiko...“);	
teksto kūrimo užduotyse siūlyti šablonus, struktūrines schemas, žodžių banką;	
mažinti užduoties apimtį: prašyti sukurti trumpą pastraipą, kelis sakinius ar užbaigti tekstą vietoj ilgo rašinio;	
sudaryti galimybę naudotis technologijomis (teksto į kalbą, kalbos į tekstą programomis, spausdinimu kompiuteriu vietoj rašymo ranka).	

Atsiskaitymo sąlygos:

užduotis pateikti aiškia, paprasta kalba, skaidyti į mažus žingsnius;	
leisti užduotį atlikti dalimis arba etapais, tarp jų daryti trumpas pertraukėles;	
sudaryti sąlygas dirbti ramioje aplinkoje, be papildomų dirgiklių;	
skirti daugiau laiko darbui atlikti;	
leisti naudotis mokymosi priemonėmis (<i>užrašais, žodynėliais, formulėmis, paveikslėliais</i>);	
mokytojas gali teikti papildomas užuominas, pakartoti klausimą, padrąsinti.	

Vertinant rašto darbus:

kai kuriais atvejais nereikalauti dailaus rašto – svarbiausia, kad tekstas būtų suprantamas;	
raidžių rašysenos netikslumų nelaikyti klaidomis;	
rašto darbuose optiškai panašių raidžių (<i>m – n – u, p – b – d ir kt.</i>) painiojimo, raidžių rašymo ar jungimo netikslumų nelaikyti klaidomis (<i>jeigu nurodyta pedagoginės psichologinės tarnybos (toliau – PPT) pažymoje</i>);	
rašto darbuose klaidų, atsirandančių dėl painiojamų skardžiųjų ir dusliųjų priebalsių (pvz.: <i>p – b, t – d, k – g</i>), ilgųjų ir trumpųjų balsių (pvz.: <i>i – y, u – ū</i>), nelaikyti klaidomis ar grupę vienos rūšies klaidų skaičiuoti kaip vieną klaidą (<i>jeigu nurodyta PPT pažymoje</i>);	
neišsamų, nenuoseklų, bet iš esmės teisingą atsakymą vertinti teigiamai, skiriant dalinį įvertinimą;	
vertinant rašto darbus, akcentuoti turinio supratimą ir minties perteikimą, o ne rašybos klaidas;	
pailginti atsiskaitymo laiką, suteikiant galimybę mokiniui atlikti užduotį ramiai ir be skubėjimo.	

Pasiūlyti alternatyvius atsiskaitymo būdus:

kai kuriuos rašto darbus leisti atsiskaityti žodžiu (<i>pasakojimas, atsakymai į klausimus</i>), kad mokinys galėtų išreikšti savo mintis be rašymo barjero;	
taikyti testus su keliais atsakymų variantais, iliustruojant paveikslėliais,	
leisti parodyti ar pademonstruoti veiksmą vietoj aprašymo;	
taikyti kūrybinės išraiškos formas – piešinį, koliažą, maketą kaip atsiskaitymą už temas;	
leisti atsakymus pateikti naudojant vaizdines priemones: nuotraukas, schemas, simbolius.	

Alternatyvūs atsiskaitymo būdai

Žodinis atsiskaitymas

Pasakojimas, atsakymai į klausimus

Atsiskaitymas kompiuteriu

Naudojant rašybos tikrinimą, balso atpažinimą

Pasirinkimo klausimai

Testai, užduotys su paveikslėliais

Praktinė veikla

Parodyti ar pademonstruoti veiksmą

Kūrybinės formos

Piešinys, koliažas, maketas

Vaizdinės priemonės

Nuotraukos, simboliai, schemas

Ugdymosi vietos ir aplinkos pritaikymas

Tinkamai pritaikyta aplinka itin svarbi ugdymo sėkmei patirti. Aiški struktūra, paprastumas ir nuoseklumas padeda bendrųjų mokymosi sutrikimų turintiems mokiniams lengviau orientuotis klasėje, suprasti užduotis ir sėkmingiau įsitraukti į veiklą. Pritaikant aplinką būtina užtikrinti, kad ji būtų saugi, rami, tvarkinga, be perteklinių dirgiklių, o veiklos būtų pateikiamos aiškiai ir palaipsniui. Tokia aplinka sudaro sąlygas mokiniui ne tik įgyti akademinių žinių, bet ir lavinti savarankiškumo, socialinius bei kasdienes gyvenimo įgūdžius.

5 min.	Pasisveikinimas, pasiruošimas pamokai	
5 min.	Klausausi mokytojo pasakojimo (pristatymo)	
10 min.	Rašymo užduotis: rašau sakinį (žodžius)	
5 min.	Sensorinė pertrauka: pasitempiu kvėpuoju, pajudu	
10 min.	Skaitymo užduotis: skaitau trumpą tekstą arba sakinius	
5 min.	Pokalbis poroje / atsakymas į klausimą apie tekstą	
5 min.	Refleksija: ką išmokau? Kaip sekėsi?	

Veiklų struktūravimas:

Taikyti struktūruotą dienotvarkę – vizualiai pateiktą planą, kuris padeda mokiniui žinoti veiklų eigą ir nusiteikti darbui.	
Sukurti nuoseklią veiklų struktūrą – užtikrinti, kad kiekviena užduotis turėtų aiškią pradžią, eigą ir užbaigimą.	
Užtikrinti individualizuotų užduočių pateikimą – užduotis pateikti mažais žingsniais, pagal aiškias, suprantamas instrukcijas.	
Skirti pakankamai laiko užduotims atlikti – sudaryti sąlygas mokiniui dirbti savo tempu, neskubinti.	
Leisti kartoti veiklas – kartojant užduotis įtvirtinamos žinios ir stiprinami įgūdžiai.	
Užtikrinti įvairių mokymosi priemonių naudojimą – derinti vizualines, praktines ir technologines priemones.	

Pamokos veiklų struktūravimas

PRADŽIA

Sužinau, ką darysime.

Mokytojas trumpai pristato užduotį ir tikslą. Pateikia pavyzdį ar modelį.
Mokinys išsiaiškina, ko tikimasi, užduoda klausimus, pasiruošia veiklai.

EIGA

Atlieku žingsnius po vieną.

Mokytojas primena veiksmų seką, pateikia aiškias instrukcijas.
Mokinys dirba savarankiškai arba su pagalba, atlieka užduotį pagal planą.

PABAIGA

Patikrinu, ką padariau.

Mokytojas kartu su mokiniu aptaria atliktą darbą: kas pavyko, kas buvo sunku.
Mokinys peržiūri rezultatą, patikrina pagal užduoties tikslą ar kontrolinį sąrašą.
Vyksta trumpa refleksija („Ką išmokau? Kas man padėjo?“).
Mokytojas padrąsina, suteikia grįžtamąjį ryšį, pažymi pažangą.

Pamokos veiklų struktūros pavyzdys mokiniui

Sužinau, ką darysime

- ☐ Pasiruošiu pamokai
- ☐ Klausau mokytojo
- ☐ Užduodu klausimus

Atlieku žingsnius po vieną

- ☐ Perskaitau
- ☐ Randu
- ☐ Pabraukiu
- ☐ Nurašau
- ☐ Pažymiu

Patikrinu, ką padariau

- ☐ Pasitikrinu
- ☐ Su mokytoja aptariu ko išmokau
- ☐ Atlikau užduotį savarankiškai
- ☐ Atlikau užduotį su pagalba

Pamokos veiklų struktūra mokiniui

Sužinau, ką darysime

☐☐☐

Atlieku žingsnius po vieną

☐☐☐☐☐

Patikrinu, ką padariau

☐☐☐☐

Klasės aplinkos pritaikymo rekomendacijos

Sukurti ergonomišką darbo vietą:

mokinio vietą klasėje parinkti taip, kad mokytojas galėtų lengvai teikti pagalbą;	
parinkti tinkamą baldų dydį ir patogų sėdėjimą (<i>stalas, kėdė, atrama nugarai, prireikus – pakojis</i>);	
esant poreikiui, pastatyti stalo pertvarą ar dėmesio sutelkimo sienelę, kuri padeda sumažinti išsiblaškymą;	
aiškiai apibrėžti darbo erdvę, paliekant tik būtiniausias priemones;	
jei reikia, įrengti individualią darbo vietą toliau nuo triukšmo šaltinių, užtikrinančią mažiau trukdžių;	
pasirūpinti, kad mokymosi priemonės būtų lengvai pasiekiamos, pažymėtos užrašais ar piktogramomis;	
šalia darbo vietos sukurti erdvę, kurioje mokinys galėtų trumpam atsitraukti, pailsėti ir nusiraminti.	

Sukurti palankią mokymosi atmosferą:

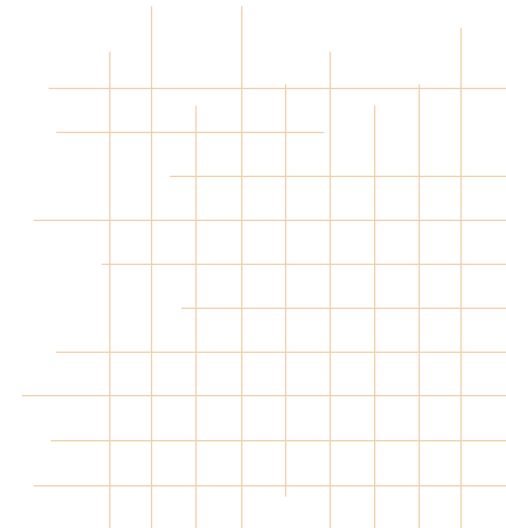
užtikrinti saugią atmosferą klasėje – aiškias, nuolatinės taisykles pateikti ir vizualiai;	
sukurti palaikančią mokymosi aplinką – skatinti darbą poromis ar mažose grupėse;	
užtikrinti nuoseklų ir pozityvų grįžtamąjį ryšį – girti už pastangas ir pasiekimus;	
sukurti progų patirti sėkmę – užduotis pritaikyti pagal individualius gebėjimus;	
sudaryti galimybę pasitraukti į ramią erdvę esant emocinei įtampai;	
stiprinti pasitikėjimo santykius tarp mokinio, mokytojo ir šeimos.	

Specialiosios mokymo priemonės

Specialiųjų mokymo priemonių taikymas yra būtinas bendrųjų mokymosi sutrikimų turinčių mokinių ugdymo procese. Šie mokiniai dažnai mokosi lėtesniu tempu, jiems sudėtingiau suvokti abstrakčias sąvokas, įsiminti informaciją ir ją taikyti praktiškai. Todėl mokymo priemonės turi būti paprastos, aiškos, vizualios ir tinkamos naudoti praktinėje veikloje. Tinkamai parinktos specialiosios priemonės padeda:

- užtikrinti geresnį mokomosios medžiagos supratimą;
- sukurti sąlygas aktyviam mokinio įsitraukimui į veiklą;
- sustiprinti mokinio motyvaciją, skatinti domėjimąsi;
- ugdyti savarankiškumą ir pasitikėjimą savo gebėjimais;
- sudaryti galimybes patirti sėkmę, net jei užduotys sudėtingos.

Tokiu būdu specialiųjų mokymo priemonių taikymas tampa ne tik pagalbos priemone, bet ir viena iš svarbiausių sąlygų, leidžiančių bendrųjų mokymosi sutrikimų turintiems mokiniams sėkmingai mokytis bei plėtoti savo gebėjimus.

Galimi taikymo būdai:

naudoti vizualines priemones – paveikslėlių korteles, schemas, plakatus, vizualizuotą dienotvarkę;	
sudaryti sąlygas pasitelkti konkrečius daiktus ir praktines mokymo priemones – skaičiavimo lazdeles, dėlionės, kaladėlės, praktinius objektus;	
suteikti prieigą prie technologijų – planšetės, kompiuteriai su pritaikytomis programomis, garsinės knygos, edukaciniai vaizdo įrašai;	
taikyti diferencijuotas užduočių priemones – aiškūs, trumpi užduočių lapai, spalvų kodai, simboliai;	
pasirūpinti papildomomis pagalbos priemonėmis – specialūs rašymo įrankiai, trafaretai, skaitymo liniuotės;	
įtraukti mokymąsi žaidybine forma – edukaciniai stalo žaidimai, užduotys su judesio elementais;	
pritaikyti sensorines priemones pagal poreikį – minkomi žaislai, kamuoliukai, taktilinės kortelės, motorikos lavinimo priemonės.	

Literatūra

Archer, A. L., & Hughes, C. A. (2010). *Explicit instruction: Effective and efficient teaching*. Guilford Publications.

Busari, M., Ross, H. & Berry, D. (2025). Multisensory Approaches to Literacy Instruction. https://www.researchgate.net/publication/390564482_Multisensory_Approaches_to_Literacy_Instruction

Blasi, V., Zanette, M., Baglio, G., Giangiacomo, A., Di Tella, S., Canevini, M. P., Walder, M., Clerici, M., & Baglio, F. (2020). Intervening on the developmental course of children with borderline intellectual functioning with a multimodal intervention: results from a randomized controlled trial. *Frontiers in Psychology*, 11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00679>

Daniels, Molly, “The Effects of Schema-Based Instruction on Students At Risk for or with Learning Disabilities” (2022). Electronic Theses and Dissertations. Paper 4066. <https://dc.etsu.edu/etd/4066>

Kaya, S., & Yildiz, N. G. (2023). Using the concrete–representational–abstract sequence to teach math skills to a student with autism spectrum disorder in a general education classroom. *International Journal of Developmental Disabilities*, 70(8), 1398–1409. <https://doi.org/10.1080/20473869.2023.2180539>

LD@School. (2019, August 30). Planning and Teaching with Explicit Instruction - LD@School. *LD@School - Ensuring the success of all students with learning disabilities*. https://www.ldatschool.ca/planning-teaching-explicit-instruction/?utm_source=chatgpt.com

Pennsylvania department of education. Concrete-Representational-Abstract: Instructional Sequence for Mathematics. Paimta iš https://www.pattan.net/getmedia/9059e5f0-7edc-4391-8c8e-ebaf8c3c95d6/CRA_Methods0117

Savaikaitienė, J. ir Šukienė, E. (2020). REKOMENDACIJOS DĖL ATNAUJINTŲ BENDRŲJŲ PROGRAMŲ PRITAIKYMO MOKYMOSI SUTRIKIMŲ (BENDRŲJŲ, SPECIFINIŲ, NEVERBALINIŲ) TURINTIEMS MOKINIAMS. Paimta iš [Mokymosi sutrikimai.pdf](#)

Segú, M., & Gonzalez, E. (2024). Routines and Daily Dynamics of Young People with Borderline Intelligence: An Ethnomethodological Study. *Social Sciences*, 13(6), 311. <https://doi.org/10.3390/socsci13060311>

Träff, U., & Östergren, R. (2021). Development of Cognitive Functions and Academic Skills in 9- to 10-year-old Children with Borderline Intellectual Functioning. *Developmental Neuropsychology*, 46(1), 54–69. <https://doi.org/10.1080/87565641.2020.1858421>

Vuijk, P. J., Hartman, E., Scherder, E., & Visscher, C. (2010). Motor performance of children with mild intellectual disability and borderline intellectual functioning. *Journal of Intellectual Disability Research*, 54(11), 955–965. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2010.01318.x>

Leidinį rengė: Asta Kuneikienė, Jūratė Petrulienė,
Kira Solovjovienė, Aida Šimelionienė, Greta Vaitkė,
Katažina Vilkauskienė, Miglė Žiemienė
Kalbos redaktorė: Lina Kestenienė
Dizainas ir maketas: Olivija Žukauskaitė

Džiaugsmo g. 44, 11302 Vilnius
Tel. +370 676 960 44
El. paštas info@lisc.lt

Lietuvos įtraukties
švietimo centras

įtrauktis